

Questions de legidors, auditors... : arrevirar

« S'empiffrer, se gaver » : qu'avem ua tropa de mots en.hartà's, entonhà's, emborroà's... Atau en la canta *Los Picatalòs* d'Al Cartero : *Harts de mestura, entonhats de havòlas*. « Rassasiés de mètura, gavés de haricots. »

Precisions

Aqueste, aqueth : uei qu'èm diluns, lo 15 d'octobre n'ei pas segur que posquiam enregistrar **aqueste** dijaus. Si n'ei pas possible, que deisharam passar las vacanças de Marteror e qu'ac haram lo divés de la dusau setmana de noveme.

Aquera setmana e **aqueth** dia que seràn bons entà tots.

È barrat, è ubèrt : qu'avem acabat « nous avons terminé » (1ra pers. plur. prs. ind.) qu'avèm tròp de **tribalh** « nous avons trop de travail (1ra pers. plur. imp. ind.). Ací, que podem utilizar la fòrma **avèvam**.

Preposicions tà e per : los vesins que son partits **tà** (destinacion) la mar, qu'i son **per** (durada) un par de dias.

Preterit e passat compausat : qu'èm a la dusau quinzena d'octobre, un amic qui ei vinhèr que'm ditz atau « *Augan, dab lo bèth temps, l'arrasim qu'a madurat de plan e qu'avem començat de veronhar a la fin de l'estiu. L'an passat, dab la gran calor que comencèm purmèr.* ». Com la sason de las veronhas n'ei pas acabada qu'emplegam lo passat compausat. Quan l'unitat de temps ei acabada qu'emplegam lo preterit.

FICHA 76

Per noste, au futur, que disem passaram [passéram], cantaràs [cantéras], portarà [portéra] mes ensenharèi [énsénharèy]. Lhèu pr'amor lo vèrbe *ensenhar* n'ei pas autan popular com los autes mes sustot si prononciàvam [énsénhèrèy] que haré tres vocalas barradas çò qui n'ei pas aisit a díser.

Vielhèr, vielhumi : lo **vielhèr** que **pertòca** « concerne » las personas qui an apielat los ans. Aqueras personas qu'a sovent **cuentas** « soucis » de santat e que disen : **vielhèr, caguèr** ! Lo **vielhumi** qu'ei tà las causas : quan entratz en ua maison qui n'ei pas estada ubèrta, **airejada** « aérée » desempuish pausa que diseratz « *Que pud a l'embarat o que put au vielhumi.* »

FICHA 77

En lo parçan d'Ortès lo **tornèr** qu'ei ua pèça de tèrra tribalhada. Que'm rapèla, a prepaus de la cultura deu milhòc, lo men pair que disè : « *Autes còps los **tornèrs** qu'èran hèra mei petits que non pas adara* ». Que correspon au francés « sole » qui a balhat « assolement » e qu'ei vertat que hasèn virar las culturas : milhòc, hroment, èrba. Au casau, **un tornèr** qu'ei « une planche, un carré », sovent limitat per taulas qui francizam en *planchas*. En d'autes endrets, lo **tornèr** qu'ei la **bulèra** o la **cantèra** o la **tauvèra** « bordure ». Quan lauravan, aqueth espaci que permetè au bestiar de's virar.

Los camps non son pas jamei rectangulars donc de cap a la fin de la laurada que demoran angles qui apèran segon los endrets *ahitons, arpunts* o... **tornèrs**. D'ua persona qui ei de cap a's morir que disen metaforicament : *que n'ei aus arpunts*. Lo mot ahiton que's compren : l'ahita qu'ei la termièra, la frontèra. Ua **hita** « borne » qu'èra un gran calhau qui marcava los limits d'ua pèça de tèrra.

Lo pair quan laurava o bojava, que parlava a contunhar au bestiar. Qu'èra tà'us motivar, tà'us encoratjar pr'amor que se'n vedèn las praubas bèstias ! Beròia mustra de complicitat enter los òms e las bèstias !

Sufixe -ejar : que parlam de legumes qui podèn **crebassejar**. Aqueth sufixe qu'ei un frequentatiu, sovent depreciatiu. Que podem citar **bricolejar, docejar, mestrejar, pishotejar**... Roger Lapassada en *Sonque un arrider amistós* que's bremba deu son professor de musica deu collègi Saint-Cricq de Pau qui **bracejava** dab abonde.

FICHA 78

En gascon, que podem har la diferéncia enter la **lèbe** qui ei la fumèla « la hase », lo lèp lo mascle e lo **frut** « le petit » qui ei lo **lebrauton**, « levraut ». Mes que disen caçar la lèbe, pas lo lèp ! Atau la canta deu Peiroton : « *credent de gahar la lèbe, que gahè lo lebrauton !* »

Brot « pousse, bourgeon ». Qu'avem vist l'expression *amassar las pomas au brot*. (F78)

Brot « chariot diable ». Utís de duas arròdas qu'un òmi e possa entà carrear aisidament **mercaderias** « marchandises ». Lo mot diable que vieneré de la fòrma de las punhadas qui rapèra los còrns deu diable. « Le brot » adaptat en gascon endrets qu'i a lo **brot** qu'ei, en francés, un modèl especiau de diable.

FICHA 79

L'arrèca « le sillon » que's hè en la tèrra dab ua pica o un hossier. Que permet d'**arrecar** lo porret. **L'arrua**, lo **cordèth** « la rangée » qu'ei lo reng de legumes. Deu costat de Pau que disen lo **linhon**.

Lo **varèit** qu'ei la tèrra tribalhada. Quan ei tribalhada pregon que disen qu'ei beròi **avareitada** !

FICHA 80

L'abòr « l'automne » que's ditz tanben l'agòr, l'auton, la baishada...